

NECROLOGIES

ARTHUR HUBERT TERRY
(1927-2004)

El 24 de gener de 2004 moria a Colchester, on havia viscut els darrers anys de la seva vida, Arthur H. Terry. Amic personal des de la seva arribada a Barcelona l'any 1949, present tantes vegades a la nostra ciutat, es fa difícil i dolorós pensar que ja no tornarem a gaudir del seu somriure tímid, ni sentirem la seva mitja rialla sincopada, ni veurem aquell gest seu tan característic amb el cap, que no li feia moure gaire els cabells d'un ros apagat i d'una aparença compacta. Terry ha estat un dels més grans catalanòfils estrangers del segle xx, d'una obra vasta i sòlida, i un amic segur, sense escarafalls, dels catalans i de Catalunya.

Nascut a York, al nord d'Anglaterra, el 17 de febrer de 1927, estudià a Saint Peter's School, de la seva ciutat natal, i es graduà el 1947 en Llengües Modernes (Francès i Espanyol) al Trinity Hall de Cambridge, on fou Major Scholar. Deixeble de J.B. Trend a Cambridge, també estigué en contacte amb J. M. Batista i Roca. És coneguda l'anècdota significativa que, durant el servei militar a Alemanya, a l'exèrcit britànic, els dos anys següents a la seva graduació, segons explica el seu amic Nicholas Round ("The Guardian", 19 de febrer de 2004), durant la preparació per a una eventual campanya als tròpics, quan els soldats havien de travessar una rasa plena d'aigua bruta i enfangada, agafant-se a una corda per a saltar a l'altra banda, la qual cosa els seus companys feien amb dificultat, Terry demanà al sergent si a l'aigua hi havia cocodrils o piranyes i, davant la seva negativa, va travessar la rasa enfangada caminant tranquil·lament. D'altres anècdotes testimonien l'esperit tranquil i irònic del futur professor.

Acabat el servei militar, obtingué una borsa per a estudiar la cultura dels monestirs catalans medievals i es presentà a Barcelona ben entrat el 1949. Era un moment de persecució duríssima contra la cultura catalana, un dels aspectes de la qual ell havia vingut a estudiar. La borsa d'estudis que el dugué a Barcelona li fou facilitada per J.M. Batista i Roca, que era reader a Cambridge. Ignasi González-Llubera era professor a Belfast des del 1924 i havia de venir a la Universitat Autònoma de Catalunya el curs 1936-37, un trasllat que la guerra interrompé i el mantingué a la capital de la Irlanda del Nord fins a la seva jubilació el 1960, dos anys abans de la seva mort. Batista i González-Llubera constituïen el nucli d'un equip de catalans exiliats al Regne Unit que treballà per a difondre-hi els estudis sobre llengua, literatura i història catalanes. Batista i González-Llubera estaven en relació amb d'altres exiliats catalans com Josep Trueta, professor a Oxford, l'editor i llibreter Joan Gili, resident a la mateixa ciutat, o el professor Frederic Duran i Jordà, resident a Manchester, i tenien excel·lents contactes amb professors universitaris britànics, com J.B. Trend (Cambridge), William J. Entwistle (Oxford), Edgar A. Peers (Liverpool), William C. Atkinson (Glasgow) i Frank Pierce (primer a Trinity College de Dublín i després a Sheffield). Tots ells compartien amb els hispanistes agrupats des del 1953 en l'Association of Hispanists of Great Britain and Northern

Ireland, l'interès per totes les cultures romàniques de la Península Ibèrica, un fet que distingeix els britànics dels hispanistes d'altres països, sovint interessats només en l'espanyol. Per mitjà de borses a Barcelona, subvencionades per Batista, estimulaven la formació de catalanòfils que eren reclutats a diverses universitats (Robert Pring-Mill a Oxford, Robert Brian Tate a Belfast, Paul Russell-Gebbett i Arthur Terry a Cambridge, Geoffrey Ribbans a King's College de Londres), i després introduïts a les universitats del Regne Unit. D'altra banda, en sentit invers, facilitaven la presència de joves llicenciats catalans a universitats del Regne Unit: Joan Triadú amb Peers a Liverpool (1948-1950), Jordi Sarsanedas a Glasgow amb Atkinson (1948-50), Jordi Carbonell a Liverpool (1950-52), on també anaren Jordi Rubió i Lois, Josep Fontana, Enric Lluch, Joaquim Molas i Joan Lluís Marfany, etc. La relació entre universitaris catalans i britànics es troba a l'origen de la creació, l'any 1952, de l'Anglo Catalan Society, la més antiga de les associacions de catalanòfils estrangers i una de les més fructíferes. Terry, que llavors la presidia, sostingué l'ACS pràcticament tot sol, exercint també com a tresorer i secretari de l'entitat durant els anys difícils del govern de Margaret Thatcher. Terry, en uns moments de polítiques restrictives per a les humanitats a la Gran Bretanya, es mantingué fidel als estudis catalans sense lliurar-se del tot a recerques en àmbits de la hispanística que li haurien estat més rendibles professionalment.

Tot just arribat a Barcelona el 1949 ens vam trobar a través de l'Institut d'Estudis Catalans, que exercia, especialment a través de Ramon Aramon, un paper tan important en el camp de les relacions internacionals. L'estiu d'aquell mateix any, abans que jo partís cap a Liverpool, fèiem sortides junts i encara recordo un partit de pilota, a Piscines i Esports —avui desaparegut—, en el qual ell i jo representàvem el nord d'Anglaterra i Geoffrey Ribbans, que és londinenc, i Joan Hernández Roig, que vivia a Londres, hi representaven el sud. Havent-me traslladat a Liverpool el setembre del 1950, el professor Ignasi González-Llubera em va invitar a fer una conferència per als estudiants de Queen's University a Belfast, on vaig retrobar Arthur Terry, que hi havia estat cridat i hi va romandre fins al 1972. Forma part del grup literari conegut com a Grup de Belfast, encapçalat pel professor d'anglès Philip Hobsbaum, del qual formava part el premi Nobel irlandès Seamus Heaney, i hi difon la poesia catalana contemporània (Belfast, Festival Publications, 1967), que va estudiar i traduir. El mateix 1958 es casa amb Molly Sellar, bibliotecària de la universitat, que fou companya i col·laboradora seva tota la vida.

Feia visites freqüents a Catalunya i no s'oblidava mai de visitar l'Institut d'Estudis Catalans. La revista "Ariel" del juny de 1950 es va reprendre, després de la suspensió subsegüent al núm. 18 del juliol de 1948 a causa de la intervenció de la policia, amb el número 19 i sense títol, però amb la continuïtat del seu antic equip de redactors, entre els quals hi havia Joan Triadú, tot just tornat de Liverpool, i Jordi Sarsanedas, arribat de poc de Glasgow. El número vint-i-u, del gener de 1951, publica, amb una petita nota sobre Ezra Pound, la traducció catalana d'Arthur Terry dels "cantos" VIII i XLV del poeta nord-americà, "provant-nos quin domini pot assolir de la nostra llengua un anglès sortit de Cambridge". És un testimoniatge, no tan sols dels vastos interessos poètics de Terry, sinó també de les seves estretes relacions amb els joves intel·lectuals catalans d'aleshores. Per cert, que els fascicles d'Ariel d'aquella època, amb redacció i administració a París, portaven la indicació "Dipositari a la Gran Bretanya: 14, Fyfield Road, Oxford", que era l'adreça de l'editor i llibreter Joan Gili.

Les visites de Terry a Catalunya durant les dècades de 1950 i 1960 són documentades a les actes del Ple de l'IEC, on apareixen citades, per exemple, els anys 1954, 1960, 1961 i 1962, en què visita l'Institut. Venia a Catalunya i treballava durament però trobava temps per a visitar els amics i tenir-hi llargues converses. Encara recordo que en determinada ocasió, quan Hortènsia Curell i jo vivíem al Masnou, va estar-se a casa nostra: s'asseia el nostre fill gran als

genolls i li cantava “Nursery Rhymes” d’un llibre deliciós que nosaltres havíem dut de Liverpool, seriós com si expliqués una lliçó de crítica de poesia. El nostre fill s’escoltava embadalit aquell senyor anglès, que parlava un excel·lent català amb certa cantarella i anava vestit, malgrat el temps d’estiu, amb roba anglesa d’hivern, inclosos uns gruixuts mitjons de llana. Ell aleshores treballava sobre Joan Maragall i fruit de la seva recerca als arxius són la publicació dels treballs “L’epistolari de Joan Maragall i Felip Pedrell”, que meresqué un accèssit al Premi Milà i Fontanals 1961 i fou publicat a *Estudis Romànics* (VII, 1959-60 [1964], p. 11-62), “Joan Maragall i Felip Pedrell: un aspecte del *Comte Arnau*”, aparegut a *Serra d’Or* (III, núm. 11-12, 1961, p. 1922) i “The *Cant Espiritual* of Joan Maragall (*BHS*, XXXVIII, 1961, 265-273). Colofó dels seus estudis maragallians fou l’important llibre sobre *La poesia de Joan Maragall* (Barcelona, Barcino, 1963), que li valgué el premi Bonay i Carbó de l’IEC del 1966 al millor llibre de crítica sobre un escriptor català publicat els darrers deu anys, obra represa disset anys més tard (Barcelona, Quaderns Crema, 2000). No abandonà Maragall al llarg de la seva vida: en publicà una *Antologia poètica* (Barcelona, Edicions 62, 1981) i *El Comte Arnau* (Barcelona, Edicions 62, 1986, 1990, 1995, 2000).

L’any 1962 fou nomenat professor numerari a The Queen’s University de Belfast, on ja era lector i on succeí Ignasi González-Llubera en la càtedra d’espanyol; hi restà fins al 1973, en què fou nomenat professor de Literatura a la Universitat d’Essex, un càrrec que exercí la resta de la vida, i que, a partir de 1990, compartí amb el de Special Professor de Nottingham.

Els seus interessos sobre poesia són vastos. S’ocupa de Carles Riba, de qui subratlla la influència damunt els escriptors catalans, que compara a la que Eliot, Yeats i Valery exerciren als seus respectius països. Estudià el poeta català amb gran interès i sensibilitat, començant pel lluminós treball “Carles Riba and the *Elegies de Bierville*” (*Atlante*, Londres, II, 1954, 177-189), i seguint per “Some Sonnets of Carles Riba” (*Hispanic Studies in Honour of I. González-Llubera*, Oxford, Delphin Books, 1959), text reproduït després en espanyol a *Papeles de Son Armadans*, LXVIII, 1961), el pròleg de les *Obres completes* (I, Barcelona, Edicions 62, 1965), el sagaç assaig sobre “Un nu i uns ulls: comentaris a uns poemes de Carles Riba” (*ER*, XI, 1967, 283-303), el dens estudi “Tradition and Symbolism in the *Estances*” (*Studies in Modern Spanish Literature and Art presented to Helen F. Grant*, Londres, Tamesis, 1972), el prefaci a *Salvatge cor* (Barcelona Edicions 62, 1973), el pròleg a les *Obres completes*, I: *Poesia* (Barcelona, Edicions 62, 1984), “La sinceritat de Carles Riba” (*Actes del setè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura catalanes*, Tarragona-Salou, 1985, Montserrat, Publicacions de l’Abadia/ AILLC, 1986, P. 223-245) i “Carles Riba i la poesia europea del seu temps” (*Actes del segon Simposi Carles Riba (Carles Riba 100 anys)*, Barcelona, 1995, 93-104), fins al llibre *Sobre poesia catalana contemporània: Riba, Foix, Espriu* (Barcelona, Edicions 62, 1985). Són remarcables les seves contribucions a l’estudi de la poesia de J. V. Foix: “Sobre les obres poètiques de J. V. Foix” (*Sd’O*, X, 1968, 207-212), “La idea de l’ordre en la poesia de J.V.Foix” (*Sd’O*, XV, 1973, 41-43), “Les fronteres de J. V. Foix” (*Faig*, 22 de juny de 1984, 29-39, versió anglesa a *Catalan Review*, I, núm. 1, juny de 1986, p. 237-252) i *Readings of J. V. Foix* (The Anglo Catalan Society Occasional Publications, 1998). Són importants així mateix les contribucions que dedicà a Salvador Espriu, sol, “The public poetry of Espriu: an interpretation of *La pell de brau*” (*Iberoromania*, IX, 1979, 76-97) o bé junt amb Riba i Foix (*Sobre poesia catalana contemporània: Riba, Foix, Espriu*, Barcelona, Edicions 62, 1985). S’aplicà amb una especial atenció a la poesia de Joan Brossa, que fou objecte de la comunicació al tercer col·loqui de l’AILLC “Alguns aspectes de la poesia de Joan Brossa” (*Actes del Tercer Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, Oxford, Dolphin Books, 1976, 353-369), del pròleg als *Poemes de seny i cabell* (Barcelona, Ariel, 1977) i del llibre *Quatre poetes catalans: Ferrater, Brossa, Gimferrer, Xirau* (Barcelona, Edicions 62, 1991),

un estudi important, no solament sobre Brossa, sinó també sobre els altres tres poetes, als quals dedicà així mateix anàlisis crítiques específiques o traduccions. Sobre Ferrater publicà el pròleg a la versió espanyola de *Les dones i els dies* (Barcelona, Seix Barral, 1979), “Eight Poems by Gabriel Ferrater” traduïts en vers a l’anglès (*Translation*, XXVI, 1986) i, finalment, *Women and Days*, amb pròleg de Seamus Heaney (Arc Publications), la traducció de l’obra poètica completa ferrateriana, feta amb la seva cura habitual, apareguda el 2004 i presentada durant l’homenatge pòstum que li dedicà l’Anglo Catalan Society el desembre d’aquest any. Sobre Pere Gimferrer ens ha ofert encara diverses contribucions: el prefaci a *Miralls, espai, aparicions* (Barcelona, Edicions 62, 1981), “La poesia catalana de Pere Gimferrer” (*Anthropos*, Barcelona, 140, 1993, 72-99) i el pròleg a *l’Obra catalana completa, I: Poesia* (Barcelona, Edicions 62, 1995), ultra la presentació de l’obra del poeta dins *Creació i crítica en la literatura catalana*, a cura d’Enric Bou i Ramon Pla (Barcelona, 1993, 111-122). També s’ocupà amb extensió i sensibilitat de Xirau: “Pensament i cant en la poesia de Ramon Xirau” (*Actes del Sisè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura catalanes, Roma 1982*, Montserrat, Publicacions de l’Abadia, 1983, 353-372), “Ramon Xirau: dir i escriure” (*Llengua i Literatura*, I, 1986, 359-383, amb versió espanyola apareguda a *Syntaxis*, 30-31, 1993, 77-99). Marià Manent fou objecte del treball “Marià Manent i la tasca del poeta-traductor” (RCat, XL, 1990). A la gran tasca crítica de Terry sobre poesia catalana moderna, el seu interès fonamental, caldrà afegir-hi els pròlegs a Joan M. Pujals, *La lluna de Nisan* (Barcelona, Columna, 1994) i a Lluís Alpera, *Cavalls a l'alba (obra poètica)* (València, 1998, 7-77). No oblidem la presentació de textos dalinians al catàleg de l’exposició *Salvador Dalí: The Early Years* (Londres, South Bank Centre, 1994) i el pròleg a la versió anglesa del *Nabí* de Josep Carner, feta per Joan Gili (Londres, Anvil Press: Poetry, 2001).

Tenen un gran interès les seves versions de conjunt de la poesia catalana moderna, en les quals traspua un gran coneixement de la poesia europea i una visió ampla i desacomplexada de l’univers poètic català: “Reflexions sobre la poesia catalana” (dins *In memoriam Carles Riba (1959-1969)*, Barcelona, 1973, 429-434); “La poesia catalana dins el seu context europeu” (RCat, 4, 1987, 147-161), amb versió anglesa a *Catalonia Review*, I, 1987, 180-193; *Modern Catalan Poetry: a European perspective* (Londres, Queen Mary and Westfield College, Department of Hispanic Studies, 1991). Podríem incloure en aquest grup diverses traduccions de la poesia catalana a l’anglès, ultra les ja mencionades: *A Small War and Other Poems Translated from the Catalan* (Belfast, Queen’s University, Festival Publications, 1966), amb poesies de Salvador Espriu, Miquel Bauçà, Gabriel Ferrater, Joan Oliver i J.M. Llompart, i els *Forty Modern Catalan Poems with English Prose Translations*, en homenatge a Joan Gili (Sheffield, The Anglo Catalan Society Occasional Publications, 4, 1987).

Bé que la poesia catalana contemporània fou tema preferent dels estudis de Terry, dedicà així mateix algunes contribucions sòlides a la literatura medieval. Entre elles sobresurten les que es refereixen a Ausiàs March: *Selected Poems of Ausiàs March*, amb traduccions a l’anglès, notes i una introducció (Edinburg University Press, 1976); “Introspection in Ausiàs March” (*Medieval and Renaissance Studies in Honour of Robert Brian Tate*, Oxford, 1986, 165-177); “Ausiàs March and the Medieval Imagination” (dins *The Discerning Eye: Studies presented to Robert Pring-Mill on his 70th Birthday* (Oxford, 1994, 17-26), versió catalana dins *Ausiàs March: textos i contextos*, a cura de Rafael Alemany Ferrer, València-Alacant-Barcelona, 1997), “Introspecció i imaginació dins l’obra d’Ausiàs March” (*Afers*, 26, 1997, 87-102) i “Per la mort és oberta la carrera. A Reading of Ausiàs March, Poem 92”, dins *The Medieval Mind: Hispanic Studies in Honour of Alan Deyermond* (Londres, 1997, 469-479). Féu igualment aportacions considerables a l’estudi de Joanot Martorell: “Character and Role in Tirant lo Blanc” (*Essays in Narrative Fiction in the Iberian Peninsula in Honour of Frank*

Pierce, Oxford, Dolphin Books, 1984); "El paper del personatge en Tirant lo Blanc" (*L'Espill*, València, 16, 1986); *Tirant lo Blanc : New Approches*, del qual tingué cura i en redactà el pròleg (Londres, Tamesis, 1999).

Ultra la gran obra de recerca, Terry publicà també la síntesi *Catalan Literature*, que forma el volum VIII d'*A Literary History of Spain*, a càrrec de R. O. Jones (Londres, Ernest Benn, 1972), editada en espanyol, cinc anys després (Barcelona, Editorial Ariel, 1977). Els qui hem ensenyat literatura catalana a l'estranger sabem com ha estat d'important aquest llibre, sobretot de cara a estudiants desconexors del català. La qualitat i l'equilibri fan d'aquest estudi un exemple modèlic en el seu gènere, com ho és *A Companion to Catalan Literature* (Londres, Tamesis, 2003).

Una tasca tan ingent sobre literatura catalana no li impedí de publicar estudis també importants sobre literatura en llengua espanyola, especialment sobre poesia, bé que no exclusivament: *An Anthology of Spanish Poetry (1500-1700)*, en dos volums (Oxford, Pergamon Press, 1965, 1968), *Antonio Machado, Campos de Castilla* (Londres, Grant and Cutler, 1973); "A note on Metaphor and Conceit in the Siglo de Oro" (BHS, XXXIII, 1956); "An Interpretation of Góngora's Fábula de Píramo y Tisbe" (BHS, XXXI, 1954); "Quevedo and the Metaphysical Conceit" (BHS, XXXV, 1958; traduït a l'espanyol a *Francisco de Quevedo*, a cura de Gonzalo Sobejano, Madrid, Taurus, 1978); "Human and Divine Love in the Poetry of Sor Juana Inés de la Cruz" (*Studies in Spanish Literature of the Golden Age presented to Edward Wilson*, Londres, Tamesis, 1973); "Neruda in Transition: Image and Structure in *Tentativa del hombre infinito*" (*Belfast Spanish and Portuguese Papers*, Belfast, The Queen's University, 1979); "Thought and Feeling in Three Golden Age Sonnets" (BHS, LIX, 1982); "El surrealismo y el lenguaje poético español: un texto de Vicente Aleixandre" (*Homenaje a J. López Morillas*, Madrid, Castalia, 1982); "War and Literature in Sixteenth-Century Spain" (dins *War, Literature and the Arts in Sixteenth-Century Europe* (Londres, Macmillan, 1989); *The Power of Artifice: a Study of Seventeenth-Century Spanish Poetry* (Cambridge, University Press, 1993).

La tasca fonamental de Terry com a crític l'ha portat a exercir càrrecs importants en les organitzacions britàniques i internacionals sobre catalanística i hispanística. La British Comparative Literature Association el nomenà secretari (1980-85) i president (des de 1986 endavant), l'Institute of Romance Studies de Londres el distingí amb el càrrec de Research Fellow (a partir del 1990) i de la seva activitat a l'Anglo Catalan Society, ja n'hem parlat més amunt: només caldria afegir-hi el càlid homenatge pòstum que l'ACS li dedicà, en el cinquantè aniversari de la seva fundació, el desembre de 2004.

Va assistir assíduament als Col·loquis de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, una institució de la qual va ser president de 1982 a 1988: en reconeixement de la seva col·laboració i de l'alt nivell intel·lectual dels seus estudis sobre la literatura catalana, l'AILLC li dedicà quatre volums d'*Homenatge* dins els ELLC, XXXV (1997), XXXVIII (1999), XXXIX (1999), XL (2000), amb seixanta-tres contribucions d'estudiosos de diversos països, i el nomenà conseller l'any 1991. La Universitat d'Essex li dedicà així mateix un volum d'homenatge en el seu setantè aniversari. El govern de la Generalitat de Catalunya li concedí la Creu de Sant Jordi per la seva tasca com a crític i historiador de la literatura catalana i pels seus serveis a la cultura catalana. De la seva activitat a favor de la nostra cultura i, en general, del nostre país n'hi ha testimonis a l'Arxiu Batista i Roca de l'IEC. Voldria posar un èmfasi especial en la seva redacció d'una lletra a *The Times* el 2 de febrer de 1973, protestant per la repressió del govern espanyol contra diversos membres dels jurats dels Jocs Florals de la Llengua Catalana del 1972, signada també per diversos membres d'universitats britàniques. Era un home de profundes conviccions democràtiques i actuà sempre en conseqüència amb aquest tarannà.

Terry estimava els Països Catalans, la seva cultura, la seva literatura, que tan amplament i tan profundament havia estudiat. I en feia una alta avaluació, pel nivell literari i per la personalitat. Potser enlloc no en donà una apreciació de conjunt tan clara com al “Preface” a *Catalan Literature*. Sobre la personalitat catalana hi afirma: “an impartial observer cannot fail to be struck by the very distinctive nature of Catalan Society compared with the rest of the Peninsula, and by the obvious European quality which goes with the best features of this society and its literature”. Subratlla a continuació que en el darrer mig segle “an impressive number of Catalan painters, architects and musicians —Miró, Dalí, Tàpies, Gaudí, Gerhard, Pau Casals, Montserrat Caballé— have been acclaimed outside their own country”. I afegeix amb naturalitat un fet important i molt significatiu: “What is not generally realised is that all of these share a common cultural heritage and that their achievement in the non-verbal arts is matched by a similar degree of excellence in literature”. I acaba afirmant que els escriptors catalans moderns tenen tanta relació amb tradicions anteriors com els seus contemporanis en altres països i “their solutions are often suggestive outside their own immediate literary context”. Aquesta apreciació crítica del valor de la literatura catalana fora dels seus propis límits travessa tota la seva obra analitzada més amunt i és una veritable lliçó d’equanimitat davant l’autoodi que a vegades s’infiltra, com un verí, en l’àmbit cultural català. La nostra societat culta —universitaris, escriptors, estudiosos en general— trobarà a faltar la veu d’Arthur H. Terry, aquest anglès culte, ponderat, irònic, amic documentat i sincer de la cultura catalana i del nostre “way of life”. Al nostre país serà recordat i llegit sempre.

Jordi CARBONELL
Institut d’Estudis Catalans
Universitat de Càller